

© Uluslararası **İnsan Bilimleri** Dergisi

ISSN: 1303-5134

www.insanbilimleri.com

Cilt: 4 Sayı: 1 Yıl: 2007

1950'DEN 12 EYLÜL 1980 ASKERİ MÜDAHALESİNE, GENEL SEÇİM SONUÇLARI TEMELİNDE TÜRKİYE'NİN SİYASİ YAPISI (**)

Yrd. Doç. Dr. D. Ali ARSLAN (*)

ÖZET:

Yapısal-işlevselci açıdan bakıldığında toplumda altı temel kurum ve her toplumsal kurumun toplumsal yapı içinde üstlendiği temel işlevler vardır. Toplumsal kurumun temelini, sosyal ilişkiler süreci içinde şekillenen, rol temelli bireysel davranış kalıpları oluşturur. Her kurumun kendine özgü rol örüntüleri ve bu rol örüntülerine yönelik davranış formları, davranış kuralları ile düzenlenir ve biçimlendirilir. Kurum içinde roller arasında olduğu gibi, toplumsal yapıdaki kurumlar arasında da bir eşgüdüm ve karşılıklı bağımlılık vardır.

Siyaset kurumu da, 6 temel toplumsal kurumdan bir tanesidir. Bu kurum, toplumsal yapı içinde üstlendiği yönetme işlevini, topyekün toplum ve öteki toplumsal kurumlar ile yakın etkileşim ve işbirliği içinde gerçekleştirir. Günümüz çağdaş demokratik toplumlarında siyaset kurumu, büyük

---

(**) Genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı ile ilgili, 1980-2007 yıllarını kapsayan bir başka çalışma IV. Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi'ne bildiri olarak sunulmuş ve Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi'nin 3. Cilt, 2. Sayısında da, makale olarak yayınlanmıştır. Sunulan çalışma ise, 1950-1980 yıllarını kapsamaktadır. Böylece 1950-2007 yıllarını kapsayan süreç tamamlanmış ve okurlara, 1950'den günümüze, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı ile ilgili bütüncül ve sistematik bir bilgi sunulmuş olacaktır.

(*) Sosyolog ve siyaset bilimci. İngiltere'de "University of Surrey" de, Sosyal bilimler metodolojisi alanında yüksek lisans (MSc.) ve yine aynı üniversitede, siyaset sosyolojisi alanında doktora (PhD) yaptı. Sosyolojinin değişik dallarında çok sayıda akademik çalışması bulunan araştırmacı Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi'nde dekan yardımcısı, orta öğretim sosyal alanlar eğitimi bölüm başkanlığı görevlerinde de bulundu. Halen, Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Adres: Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji bölümü, Çiftlikköy Kampusu, 33100-Mersin / TÜRKİYE,

Tel: (0324) 361 00 01/ 46 83, Belgegeçer: (0324) 361 00 46, GSM: 0532 270 81 45,

E-posta: aliarslan@mersin.edu.tr cimderaslan@hotmail.com

Ali Arslan: *1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı*

ölçüde seçimlerle şekillenir. Bu konuda, bireylerin siyasi katılımları ve politik süreç içinde sergiledikleri siyasi tutum ve davranışları belirleyici rol oynar.

Seçimlerin temelinde, “insanın akıllı bir yaratık olduğu ve kendisi için iyi olanla, kötü olanı ayırt edebileceği” sayılısı yatar. Seçimlerdeki, siyasal tutum ve davranışları ile bireyler, ülkenin yönetimine belirli bir dönem süresince yön verecek, toplumun değişim rotasını, toplumdaki bireylerin uyacakları kuralları ve oynayacakları rolleri belirleyecek güce ve konuma sahip siyasi elitlerin kimler olacağına da karar vermektedirler.

Seçimler içinde ağırlıklı olarak genel seçimler, dünya genelinde çok sayıda araştırmacı tarafından araştırılmıştır. Türkiye’de ise bu alanda önemli eksiklikler söz konusudur. Bu saptamadan yola çıkarak araştırmada, siyaset sosyolojisinin yöntem ve teknikleri kullanılarak, 1950–1980 yıllarını kapsayan süreç içinde, Türkiye’de gerçekleştirilen genel seçimlerin sonuçları incelenecek. Sonuçlar, önce dönemler bazında sonra da bütüncül bir bakış açısı ile incelenerek, 30 yıl içinde Türkiye’de siyasi erkin oluşumu, şekillenışı, işleyiş ve değişim düzenlilikleri ile Türk toplumunun siyasi yapısı irdelenecek.

Anahtar Sözcükler: Türkiye, Türk toplumu, Genel Seçimler, Türkiye’de Genel Seçimler, Siyasi Yapı, Siyaset Sosyolojisi, Türkiye’nin Siyasi Yapısı.

Socio-Political Structure of Turkey in General Elections (Since 1950 up to 1980)

ABSTRACT

This study aims to analyze socio-political structure of Turkish society at the basis of the results of Turkish General elections since 1950 up to 1980. Documentary and historical research techniques will be employed during the study.

Key Words: Turkey, Turkish Society, General Elections, Turkish General Elections, Political Structure, Political Sociology, Political Structure of Turkey.

Ali Arslan: *1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı*

---

1. GİRİŞ

En yaygın tanımı (Lincoln'ün) ile demokrasi “demokrasi halkın halk tarafından, halk için ve halk adına yönetimdir.” Eski Yunanca'da halk anlamına gelen “demos” ve güç anlamına gelen “kratos” sözcüklerin bileşiminden doğmuş bir terimdir (Çeçen, 2000: 55). İnsanların kişilik ve yeteneklerini geliştirebilecekleri en elverişli toplumsal ortamları demokrasi sunar. Kışlakı'nın da (2003: 238-239) belirttiği gibi çağdaş demokratik sistemler, liberal demokrasi ve sosyal demokrasi olarak 2 kategoriye ayrılır. Demokratik sistemler, toplumsal kesimlerin yasal zeminlerde bir araya gelip örgütlenerek (Duverger, 1993; Teziç, 1976), siyasal iktidarın şekillenişinde söz sahibi olma mücadelesine uygun zemini hazırlar. Siyasi partilerin, iktidar mücadelesindeki başarısı büyük ölçüde partilerin, bireylerin tutum ve davranışlarını şekillendirme becerilerine bağlıdır. Seçimlerin felsefi temelinde ise, “insanın akıllı bir yaratık olduğu ve kendisi için iyi olanla, kötü olanı ayırt edebileceği” (Kışlakı, 2003: 238) sayılı yatar.

Seçimlerdeki, siyasal tutum ve davranışları ile bireyler, ülkenin yönetimine belirli bir dönem süresince yön verecek, toplumun değişim rotasını, toplumdaki bireylerin uyacakları kuralları ve oynayacakları rolleri belirleyecek (Arslan, 2003) güce ve konuma sahip siyasi elitlerin (Arslan, 2005-a; Arslan, 2005-b; Arslan, 2005-c; Arslan, 2004; Frey, 1965) kimler olacağına da karar vermektedirler. Kısacası bireyler bu davranışları ile siyasal gücün (Bachrach, 1961), siyasi partiler (Albayrak, 2004; Ayata, 1992) arasındaki dağılımı belirlemede ve toplumsal iktidarın yapısını (Dahl, 1961) da şekillendirmektedirler (Glasgow & Alvarez, 2005: 245-248).

Seçimler ile ilgili bir başka çok önemli konu da, seçimlerde uygulanan seçim sistemleridir. Dünyada, seçimlerde uygulanan seçim sistemleri (Yuval & Herne, 2005) oldukça çok ve çeşitlidir. Dünya genelinde bugüne kadar 261 değişik seçim sisteminin uygulanmıştır (Golder, 2005: 107). Seçimler, özellikle de demokratik seçim sistemlerine dayalı seçimler dikkate alındığında, dünyadaki demokratik ülkelerin sayısı diktatörlükle yönetilen ülkelerin sayısını ancak 1992 yılında, geçebilmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bireylerin seçimlerdeki siyasi tutum ve davranışları (Aksoy, 200: 31-32) ve bunların siyaset kurumunun yapı ve işleyişine etkisi, siyaset sosyolojisi alanında çalışan araştırmacılar için çok önemli bir inceleme alanı oluşturmaktadır. Seçimler içinde de ağırlıklı olarak genel seçimler (Azpuru, 2005; Colomer, 2005; Dardanelli, 2005; LeDuc, 2005; Schaap, 2005; Sullivan, 2005; Thalang, 2005) ve

Ali Arslan: *1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı*

---

başkanlık seçimleri (Rybar, 2005; Jones, 2005; Sagas, 2005; Wong, 2004), dünya genelinde çok sayıda araştırmacı tarafından araştırılmış ve önemli çalışmalar ortaya konmuştur. Bununla birlikte, Türkiye özelinde bu konunun yeterince çalışıldığı söylenemez. Bu realiteden hareketle, çalışmada, 1950-1980 yılları arasında Türkiye'de yapılmış genel seçim sonuçlarının incelendi.

Bu bağlamda siyaset sosyolojisinin yöntem ve teknikleri (Altunışık, 2004; Bulmer, 1994; Gilbert, 1994) kullanılarak, 1950 genel seçimlerinden 1980'e, genel seçim sonuçları incelenecek. Bu sayede dünden bugüne Türkiye'nin siyasi yapısındaki değişimin yanı sıra, Türkiye'de siyaset yapma geleneğine ve bu geleneğin zaman içindeki değişimine de bir ölçüde ışık tutulmuş olacaktır.

3. DÜNDEN BUGÜNE TÜRKİYE'DE GENEL SEÇİMLERE KATILIM

Bireylerin siyasal tutum ve davranışlarının toplumunun siyasi yapısına yansımalarını ortaya koyması bakımından demokratik sistemlerde seçimler hayati önem arz eder. Bazı araştırmacılar bireylerin seçimlere ilgisi ve seçimlere katılım oranı ile toplumları gelişmişlik düzeyleri arasında ilişki kurarlar (Arslan, 2006: 164-165). Bununla birlikte bu ilişki her zaman doğrusal olmayabilmektedir. Dünyada son yıllarda yapılmış seçim sonuçları incelendiğinde konu daha bir netlik kazanacaktır: 28 Mart Gürcistan Parlamento seçimlerinde seçimlere katılım oranı yüzde 82, Ocak 2004 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yüzde 83 olarak gerçekleşmiştir (Jones, 2005: 307 ve 310). Latin Amerika ülkelerinden Dominik Cumhuriyeti'nde, 2004 başkanlık seçimlerinde bu oran yüzde 72,8 olmuştur (Sagas, 2005: 158). Endonezya'daki 1999 seçimlerinde yüzde 94, 2004 seçimlerinde yüzde 84 (Thalang, 2005: 330); Guatemala'da 2003 başkanlık seçimlerinin ilk turunda yüzde 57,9, ikinci turunda yüzde 46,78 (Azpuru, 2005: 146); Kamboçya 2003 parlamento seçimlerinde yüzde 81,5 (Schaap, 2005: 134); İsviçre 2003 Ulusal Konsey seçimlerinde yüzde 44,5 (Dardanelli, 2005: 137); Slovakya 2003 cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turunda yüzde 47,9, ikinci turunda yüzde 43,5 (Rybar, 2005:337); İngiltere'de 1975 yılından bugüne yapılan yerel seçimler de yüzde 36 ile yüzde 49 (Rallings, 2005: 398-399) arasında gerçekleşmiştir.

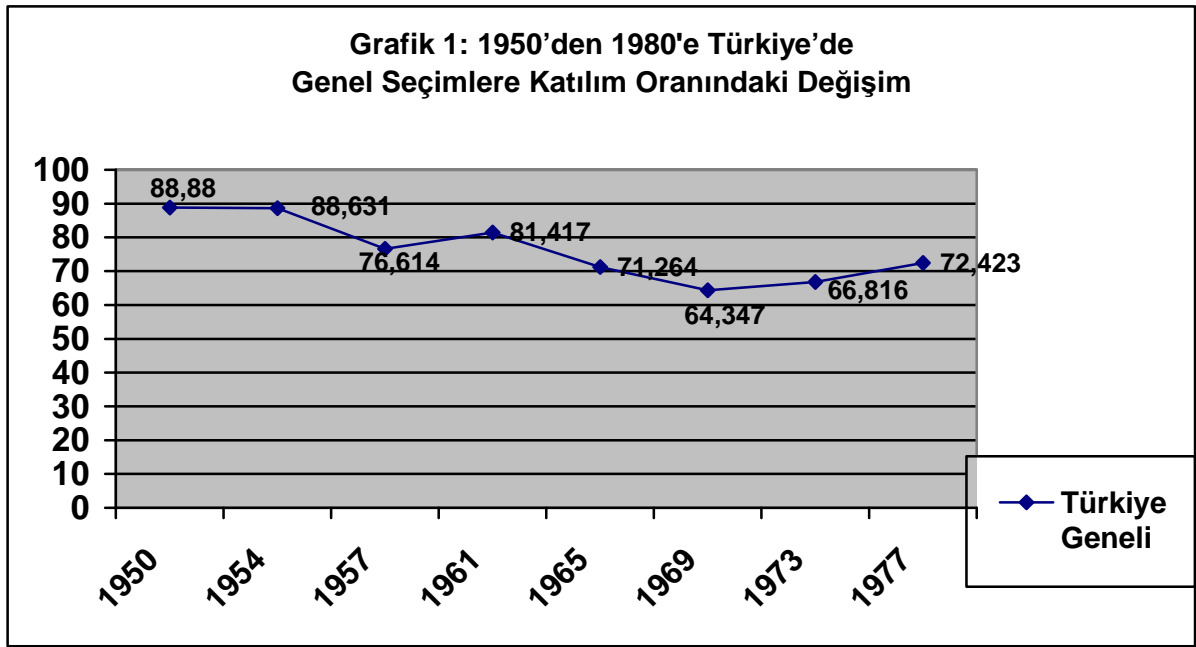
1950'den 1980'e, Türkiye'de yapılan genel seçimlerin sonuçları incelendiğinde de, oldukça önemli bulgularla karşılaşılır. Bu zaman dilimi içinde Türkiye'de, 8 genel seçim yapılmıştır. Bu genel seçimlerde, seçimlere katılım oranı ortalama yüzde 80,81 olarak gerçekleşmiştir. Tablo 1, Grafik 1 ve Grafik 2'de de görüldüğü gibi, genel seçimlerde en düşük katılım oranı, 1969 genel seçimlerinde olmuştur. Bu seçimlerde halkın yüzde 64,35'i sandık başına gitmiştir. Türk toplumunun seçimlere ilgi

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

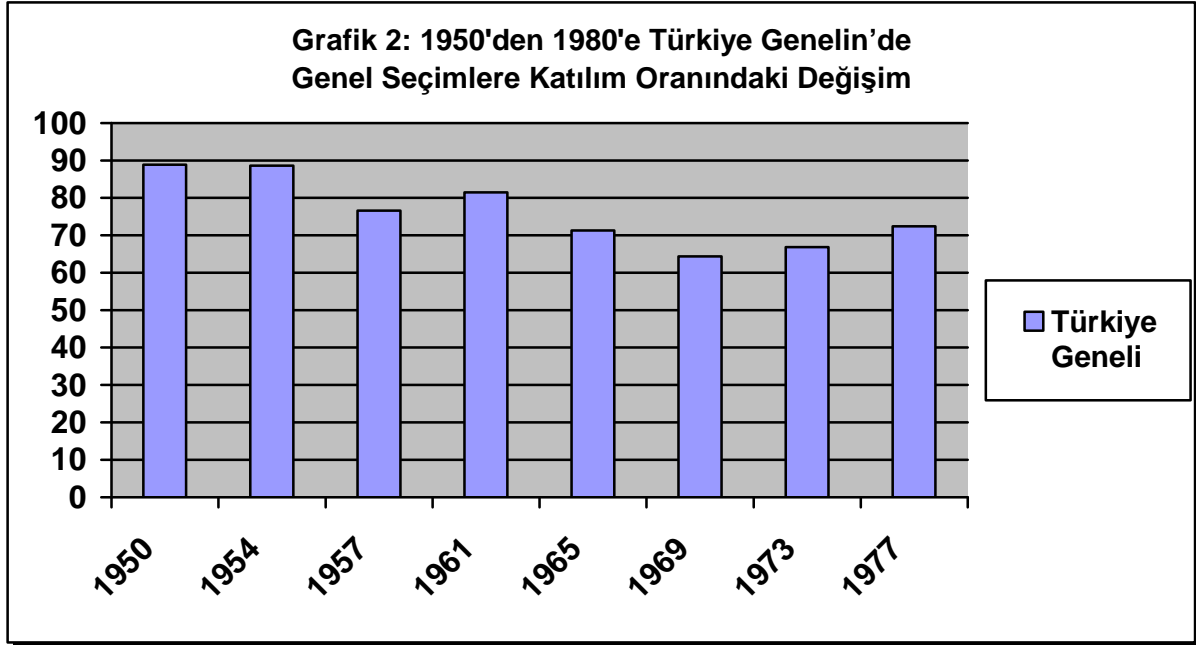
ve katılım en üst düzeyde olduğu genel seçimler ise, 1987 genel seçimleridir. 1987 genel seçimlerinde Türkiye genelinde, seçimlere katılım oranı yüzde 93.28 olarak gerçekleşmiştir (Arslan, 2006).

Tablo 1: 1950'den 1980'e Türkiye'de Genel Seçimlere Katılım Oranı

	Türkiye Geneli'nde Seçimlere Katılım Oranı (%)
1977 Genel Seçimleri	72.423
1973 Genel Seçimleri	66.816
1969 Genel Seçimleri	64.347
1965 Genel Seçimleri	71.264
1961 Genel Seçimleri	81.417
1957 Genel Seçimleri	76.614
1954 Genel Seçimleri	88.631
1950 Genel Seçimleri	88.88
Ortalama Katılım Oranı	80.806

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

4. 1950 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI:

Yerel seçim sonuçları (Arslan, 2006) ve genel seçim sonuçları, toplumların genel toplumsal yapıları ve siyasi yapıları ile ilgili oldukça önemli veriler ortaya koyar. Bu bağlamda incelenen yaklaşık 30 yıllık süreç içinde ilk olarak 1950 genel seçim sonuçları incelendi. Çünkü Türkiye'de çok partili yaşam 1946 yılında başlamış olmakla birlikte, gerçek anlamda çok partili sisteme geçiş, 14 Mayıs 1950'de, cumhuriyet tarihinin ilk serbest-demokratik seçimleri ile gerçekleştirilmiştir. Bu seçimleri, 408 milletvekilliği elde eden Demokrat Parti kazanmıştır. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi, Türk siyasi ve toplum hayatı açısından çok büyük bir önem taşır. Çünkü bu, Cumhuriyet Türkiye'sinde, Cumhuriyet'in kuruluşundan 27 yıl sonra, demokratik ve barışçıl yollarla gerçekleştirilmiş olan ilk iktidar değişikliğidir.

Cumhuriyet dönemi Türk siyasi tarihi açısından bu denli büyük anlam ve öneme sahip olan 1950 genel seçimlerinin sonuçları, herkes de olduğu gibi, seçimin galibi Demokrat Partililer ve seçimin mağlubu CHP'liler de büyük şaşkınlık yaratmıştır (Albayrak, 2004: 172). DP'liler, seçimi kazanacaklarına inanmış olmakla birlikte, seçimlerde böylesi büyük bir başarı elde edeceklerini beklemiyorlardı. Bu durumu, Cumhuriyet Gazetesi sahibi ve başyazarı Nadir Nadi Abalıoğlu'nun, seçim ile ilgili şu değerlendirmesi daha çarpıcı bir şekilde ortaya koyar: "14 Mayıs seçimleri ile DP umulmadık bir zafer kazanıyordu. Kampanya boyunca hem aday, hem de gazeteci olarak yurdun

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

çeşitli bölgelerini gezerken, bu partiye daha büyük bir başarı şansı vermek gerektiğini adım başında gerçi kabul ediyordum, fakat 487 milletvekilliğinden 408'ini Demokratların elde edebileceklerine değil ben, en iyimser gözlemciler bile ihtimal vermezlerdi" (Albayrak, 2004: 172).

Tablo 2: 1950 Genel Seçimlerinde, Partilerin Oy Dağılımı

	Partilere Göre Oy Dağılımı (%)	
	Partiler	Oy Oranı
1	DP	53.59
2	CHP	39.98
3	BAĞ.	3,40
4	MP	3,03
TOPLAM		100

Kaynak: Albayrak, (2004: 171)

Tablo 2'de de görüldüğü gibi Demokrat Parti, Türkiye genelinde oyların yüzde 53,6'sını alarak, seçimi birinci sırada bitirmiştir. Bu, Türk siyasi ve toplum hayatında yeni bir dönemin de başlangıcı olacaktır. Yirmi yedi yıldır ülke yönetimini elinde tutan Cumhuriyet Halk Partisi ise oyların ancak yüzde 39.98'ini alabilmiştir. Bu sonuçlar, CHP'nin yirmi yedi yıllık iktidarının sona erdiği anlamına gelmektedir.

Tablo 3: 1950 Yılı Genel Seçimlerinde Milletvekillerinin Partilere Göre Dağılımı

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI
DP	408
CHP	69
BAĞ.	9
MP	1
TOPLAM	487

Kaynak: Albayrak, (2004: 171)

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

Tablo 4: 1950 Yılı Genel Seçimlerinde Partilerin Milletvekili Sayısı ve Oy Dağılımı

	Türkiye Geneli	
	Partilere Göre Oy ve Milletvekili Dağılımı (%) Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
Sağ Partiler Toplamı	56.62	409
1950 Sol Partiler Toplamı	39.98	69
Diğerleri	3.40	9
Toplam	100	487

Öte yandan milletvekillerinin partilere dağılımı incelendiğinde ise daha çarpıcı bulgularla karşılaşılır. Çünkü DP Türkiye genelindeki toplam geçerli oyların yüzde 53,6'sını almasına rağmen, parlamento aritmetiği içinde milletvekillerinin oransal olarak yüzde 83,8'ine sahip olmuştur. Öte yandan oyların yaklaşık yüzde 40'ını alan CHP ise, meclis aritmetiği içinde ancak yüzde 14,2'lik bir güç elde edebilmiştir (Tablo 3). Genel siyasi yelpazede oyların dağılımı konusunda da, Demokrat Parti'nin seçim zaferi ile doğrudan ilişkili olarak, üstünlük sağ yelpazede olmuştur. Tablo 4'te de görüldüğü gibi, sağ partilerin toplam oy oranı yüzde 56.62 olarak gerçekleşmiştir. Solun oyları ise, CHP'nin oyları ile sınırlı kalmıştır.

5. 1954 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI:

1954 genel seçimleri, 2 Mayıs 1954'te yapılmıştır. Katılımın yüzde 88.63 olarak gerçekleştiği seçimlerde, bağımsızlar dışında DP, CHP, CMP, KP ve İP olmak üzere toplam 5 siyasi parti yarışmıştır. Tablo 5'te de görüldüğü gibi seçimlerde, yüzde 58.42'lik oy oranı ile Demokrat Parti galip gelmiştir. İkinci parti konumundaki Cumhuriyet Halk Partisi ise oyların yüzde 35.11'ini almıştır.

Tablo 5: 1954 Genel Seçimlerinde, Partilerin Oy Dağılımı

	Partilere Göre Oy Dağılımı (%)	
	Partiler	Oy Oranı
1	DP	58.42
2	CHP	35.11
3	CMP	5.28
4	BAĞ.	0.62
5	KP	0.56
6	İP	0.01
	TOPLAM	100

Kaynak: Albayrak, (2004: 171)

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

Tablo 6: 1954 Yılı Genel Seçimlerinde Milletvekillerinin Partilere Göre Dağılımı

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI
DP	502
CHP	31
CMP	5
BAĞ.	3
KP	-
TOPLAM	541

http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=2

Seçimlerin sonucu ile doğrudan ilişkili olarak, mecliste kazanılan sandalye sayısı bakımından Demokrat Parti ilk sıradadır. Bununla birlikte alınan oylar ile çıkarılan milletvekili sayısı arasında oldukça yüksek bir oransal fark vardır. Örneğin, DP oyların yüzde 57,5'ini almasına rağmen, milletvekilliklerinin yüzde 92,8'ini kazanmıştır. Buna karşın, Tablo 6'da da görüldüğü gibi, CHP Türkiye genelinde oyların yüzde 35,3'ünü almış olmasına rağmen, meclisteki sandalye sayısının ancak yüzde 5,7'sine sahip olabilmıştır.

Tablo 7: 1954 Yılı Genel Seçimlerinde Partilerin Milletvekili Sayısı ve Oy Dağılımı

		Türkiye Geneli Partilere Göre Oy ve Milletvekili Dağılımı (%)	
		Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
1954	Sağ Partiler Toplamı	64.26	507
	Sol Partiler Toplamı	35.11	31
	Diğerleri	0.63	3
	Toplam	100	541

Genel açıdan değerlendirildiğinde, çok partili sistemin üçüncü genel seçimleri, sağ yelpazenin daha da güçlenmesi sonucunu doğurmuştur. 1950 genel seçimlerinde toplam yüzde 56.62'lik bir güç elde eden sağ kanat, 1954 seçimlerinde bu gücünü yüzde 13,5 arttırarak, yüzde 64.26'ya taşımıştır. Sol kanadın gücü ise yaklaşık yüzde 40'tan, yüzde 35'e düşmüştür (Tablo 7).

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

6. 1957 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI:

27 Ekim 1957'de yapılan 1957 genel seçimlerinde seçimlere katılım oranı yüzde 76.61 olarak gerçekleşmiştir. Önceki iki genel seçimde olduğu gibi, bu seçimleri de birinci sırada Demokrat Parti bitirmiştir. Bununla birlikte, DP için 1950'de başlayan ve 1954'te zirveye çıkan yükseliş trendinin yönü değişmiştir. Ülkede artmaya başlayan toplumsal, ekonomik ve ekonomik sorunlar DP iktidarını da sarsmaya başlamıştır. DP 1957 seçimlerinde, 1954 seçimlerine oranla yüzde 18 oranında oy kaybetmiştir ve siyasi gücü yüzde 58.42'den, yüzde 47,9'a gerilemiştir. Buna karşın CHP göreceli de olsa bir toparlanma sürecine girmiştir.

Tablo 8: 1957 Genel Seçimlerinde, Partilerin Oy Dağılımı

	Partilere Göre Oy Dağılımı (%)	
	Partiler	Oy Oranı
1	DP	47.906
2	CHP	41.119
3	CMP	7.080
4	HP	3.841
5	BAĞ.	0.054
	TOPLAM	100

http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=3

Tablo 9: 1957 Yılı Genel Seçimlerinde Milletvekillerinin Partilere Göre Dağılımı

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI
DP	424
CHP	178
CMP	4
HP	4
BAĞ.	0
TOPLAM	610

CHP bir önceki seçimlerde yüzde 35,1 olan oy oranını, 1957 seçimlerinde, Tablo 8'de de görüldüğü gibi, yüzde 41'in üzerine taşımıştır. Bir başka anlatımla ana muhalefet partisi CHP ile iktidar partisi DP arasındaki oy makası 6,8 puana düşmüştür. Bununla birlikte CHP'nin 178 milletvekiline karşın, DP 424 milletvekili çıkarmıştır (Tablo 9). Başka bir deyişle DP, CHP'den yüzde 16,5 fazla oy almasına rağmen, CHP'den yüzde 138,2 daha fazla milletvekili çıkarmıştır. Aradaki bu uçurumun temel nedeni, seçimlerde uygulanan seçim sistemidir.

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

Tablo 10: 1957 Yılı Genel Seçimlerinde Partilerin Milletvekili Sayısı ve Oy Dağılımı

	Türkiye Geneli	
	Partilere Göre Oy ve Milletvekili Dağılımı (%)	
	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
Sağ Partiler Toplamı	54.986	428
1957 Sol Partiler Toplamı	41.119	178
Diğerleri	3.895	4
Toplam	100	610

1957 seçimleri, siyasi gücün Türkiye'de genel dağılımı bakımından da, oldukça önemli sonuçlar ortaya koyar. Demokrat Parti'nin iktidarda yıpranmaya başlamasına paralel olarak sağ kanat da, Türkiye genelinde oldukça önemli oranda güç kaybetmiştir. Sağ yelpazenin toplam oy oranı yüzde 64'lerden, yüzde 54'lere kadar düşmüştür (Tablo 10). Bu sağ yelpazenin, yüzde 14,4 oranında oy kaybettiği anlamına gelmektedir. Buna karşın sol kanat ise oy oranını yüzde 17.12 arttırarak, 31 olan milletvekili sayısını 178'e çıkarmıştır.

7. 1961 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI:

15 Ekim 1961 tarihinde yapılan 1961 seçimleri, 1960 Askeri İhtilali'nden sonra yapılan ilk genel seçimler olması nedeniyle, Türk siyasi tarihinde oldukça önemli bir yer tutar. Seçimlere katılma oranının yüzde 81.42 olduğu bu seçimlerde CHP, AP, CKMP ve YTP mecliste temsil hakkı kazanmıştır. Seçimlerden, yüzde 36.743 oranında oy alan CHP önde çıkmıştır. Seçimleri ikinci sırada tamamlayan parti ise Adalet Partisi'dir. AP, Demokrat Parti'nin kapatılmasının yarattığı siyasi boşluğu doldurmak idealiyle, 11 Şubat 1961 tarihinde, Ankara'da kurulmuştur. Demokrat Parti'nin siyasi mirasçısı olduğu savıyla siyaset sahnesinde yer alan bir diğer parti de, 12 Şubat 1961'de, yine Ankara'da kurulmuş olan Yeni Türkiye Partisi (YTP)'dir. Seçimlerde, 10 Şubat 1954 tarihinde kurulan Cumhuriyetçi Millet Partisi'ne, 1957 seçimlerinden sonra Köylü Partisi'nin de katılması ile Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi adını alan CKMP'de, oldukça önemli bir oranda oy alarak bu seçimleri üçüncü sırada tamamlamıştır (Tablo 11).

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

Tablo 11: 1961 Genel Seçimlerinde, Partilerin Oy Dağılımı

	Partilere Göre Oy Dağılımı (%)	
	Partiler	Oy Oranı
1	CHP	36.743
2	AP	34.796
3	CKMP	13.962
4	YTP	13.731
5	BAĞ.	0.806
TOPLAM		100

http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=4

Tablo 12: 1961 Yılı Genel Seçimlerinde Milletvekillerinin Partilere Göre Dağılımı

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI
CHP	173
AP	158
CKMP	54
YTP	65
BAĞ.	0
TOPLAM	450

İlk bakışta, 1961 seçimlerinin galibi CHP gibi görünse de, seçimleri asıl kazanan Demokrat Parti'nin gölgesi olmuştur. Demokrat Parti'nin siyasi mirasçısı olarak siyaset yapan iki siyasi partinin toplam oy oranına bakıldığında, bu iddia daha bir somutluk kazanır. Bu iki parti toplam yüzde 48.53 oranında oy alarak, 223 milletvekili çıkarmıştır. Demokrat Parti'nin katıldığı son genel seçimlerde kazandığı oy oranının yüzde 47,9 olduğu hatırlandığında, 1961 genel seçimlerinin sonuçları daha çarpıcı bir şekilde gözler önüne serilir.

Tablo 13: 1961 Yılı Genel Seçimlerinde Partilerin Milletvekili Sayısı ve Oy Dağılımı

	Türkiye Geneli Partilere Göre Oy ve Milletvekili Dağılımı (%)		
	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı	
1961	Sağ Partiler Toplamı	62.451	277
	Sol Partiler Toplamı	36.743	173
	Diğerleri	0.806	0
Toplam		100	450

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

Alınan toplam oy oranları bakımından değerlendirildiğinde ise, seçimlerin gerçek galibinin sağ kanat olduğu açıkça görülür (Tablo 13). Sağ partiler toplamda oylarını bir önceki seçimlere oranla yüzde 13.58 civarında arttırarak önemli bir başarı elde etmişlerdir. Sağ kanadın kazandığı oy oranı, Demokrat Parti'nin en parlak dönemi olan 1954 seçimlerindeki oy oranına çok yakındır. Kazanılan milletvekili sayısı incelendiğinde de yine seçimin gerçek galibi sağ kanattır. Sol kanadın oy oranı ise, darbe öncesi son genel seçimlerde yüzde 41.12 iken, darbe sonrasında yüzde 36.74'e gerilemiştir. Rakamlar temel alındığında, "1960 darbesi, sağ kanadın güçlenmesi sonucunu da beraberinde getirmiştir" şeklindeki bir yorum zorlanmadan yapılabilir.

8. 1965 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI:

10 Ekim 1965'te yapılan genel seçimlerde katılım oranı, bir önceki seçimlere oranla yüzde 12,5 civarında düşüş göstererek, yüzde 71.26 olarak gerçekleşmiştir. Seçim sonucunda, bağımsızlar dışında altı siyasi parti mecliste temsil edilme hakkı kazanmıştır. Seçim sonuçları, siyasi partiler açısından değerlendirildiğinde, seçimin galibinin Adalet Partisi olduğu açıkça görülür. 1961 seçimlerini yüzde 34,8'lik oy oranı ile CHP'nin ardından ikinci sırada tamamlayan AP, bu seçimlerde yüzde 52.87 oranında oy alarak, seçimlerin mutlak galibi olmuştur (Tablo 14). AP'nin bu başarısı, 1950 seçimlerinde yüzde 53.59'luk gücü elde eden DP'nin başarısını andırmaktadır. Bu sonuçlar AP'nin, DP'nin mirasçısı olma kimliğini, YTP'ye kaptırmayacağını da bir teyidi olarak kabul edilebilir.

Tablo 14: 1965 Genel Seçimlerinde, Partilerin Oy Dağılımı

	Partilere Göre Oy Dağılımı (%)	
	Partiler	Oy Oranı
1	AP	52.870
2	CHP	28.747
3	MP	6.260
4	YTP	3.723
5	BAĞ.	3.186
6	TİP	2.966
7	CKMP	2.242
	TOPLAM	100

http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=5

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

Tablo 15: 1965 Yılı Genel Seçimlerinde Milletvekillerinin Partilere Göre Dağılımı

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI
AP	240
CHP	134
MP	31
YTP	19
BAĞ.	1
TİP	14
CKMP	11
TOPLAM	450

Öte yandan seçimlerin mağlubu ise CHP, CKMP ve YTP'dir. Her üç siyasi parti de, bir önceki seçimlerde kazandıkları oy oranları dikkate alındığında, bu seçimlerde çok ciddi oy kaybına uğramışlardır. CHP yüzde 36.74'lük temsil edilme gücünü 1965 seçimlerinde yüzde 21.75 civarında kaybederek, yüzde 28,7'ye düşürmüştür (Tablo 14). YTP'nin durumu ise daha da dramatiktir. Kuruluşundan yaklaşık 9 ay sonra yapılan 1961 seçimlerinde, yüzde 13.73 gibi çok önemli bir oy oranı elde edip 65 milletvekili çıkaran YTP, 1965 seçimlerinde deyim yerindeyse havlu atmıştır. Bir başka anlatımla YTP bu seçimlerde 72,9 oranında oy kaybetmiş ve ancak 19 milletvekili çıkarabilmiştir. Seçimleri birinci sırada tamamlayan AP'nin milletvekili sayısının 240 olduğu (Tablo 15) hatırlandığında, DP tabanının, DP'nin mirasçısı olarak AP'yi tercih ettiği gerçeği gözler önüne serilir. CKMP de, 1961 seçimlerinde yüzde 14 civarında bir güç elde etmiş iken, 1965 seçimlerinde çok ciddi bir kan kaybına uğrayarak oy potansiyelini yüzde 2,2'lere kadar düşürmüştür. Daha önce 54 milletvekili sokmaya başarmış bir partinin, milletvekili sayısının 11'e gerilediği gerçeği dikkate alındığında, CKMP'nin yaşadığı gerilemenin boyutları daha bir netlik kazanır. Bu partinin gerilemesinde belki de en önemli rolü, bu partiden ayrılarak MP çatısı altında siyaset yapmayı tercih etmesi ve MP'nin seçimlerde sergilediği başarılı performanstır.

Seçimleri ikinci sırada tamamlayan CHP'nin bu seçimlerdeki milletvekili kaybı ise 39'dur. 1965 seçimlerinin partiler bazında kayda değer bir başka sonucu da Millet Partisi ve Türkiye İşçi Partisi ile ilgilidir. MP aslında Demokrat Parti'nin bünyesinden çıkmış ve 20 Temmuz 1948 tarihinde Mareşal Fevzi Çakmak, Hikmet Bayur, Osman Bölükbaşı, Sadık Aldoğan, Yusuf Kemal Tengirşek gibi isimlerce kurulmuştur. Ne var ki, "halkın din duygularını sömürerek siyaset yaptığı" gerekçesiyle, 8 Temmuz 1953'te kapatılmıştır. CKMP'den ayrılan Osman Bölükbaşı, 15 Haziran 1962 tarihinde

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

MP'yi yeniden kurmuştur (Akbulut, 2006-b). MP 1965 seçimlerinde yüzde 6.26'lık oy oranı ve 31 milletvekili ile meclise girmeyi başarmıştır.

İstanbul İşçi Sendikaları Birliği Genel Sekreteri Şaban Yıldız, Basın Teknisyenleri Sendikası Başkanı Salih Özkarabay, OLEYİS Sendikası Üyesi Kemal Nebioğlu, Türkiye Lastik İş Sendikası Başkanı Rıza Kuas, ... gibi isimlerce 13 Şubat 1961 tarihinde kurulan TİP ise radikal sol söylem ile siyaset yapmayı seçmiş bir siyasi partidir. Yaklaşık yüzde 3 civarında oy elde eden TİP, uygulanan seçim sisteminin de etkisiyle kazandığı 14 milletvekili ile Türk siyasi tarihinde bir ilke imza atmıştır.

Tablo 16: 1965 Yılı Genel Seçimlerinde Partilerin Milletvekili Sayısı ve Oy Dağılımı

	Türkiye Geneli	
	Partilere Göre Oy ve Milletvekili Dağılımı (%)	
	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
1965 Sağ Partiler Toplamı	65.101	301
Sol Partiler Toplamı	31.713	148
Diğerleri	3.186	1
Toplam	100	450

Sağ kanadın darbe sonrasında güçlenme süreci 1965 seçimlerinde de sürmüştür. Toplam oylarını yüzde 62'den yüzde 65'e taşıyan sağ siyasi partiler, meclisteki temsil güçlerini de arttırmışlar ve parlamentonun üçte ikisini kontrol edecek konuma ulaşmışlardır. Öte yandan sol kanadın darbe sonrası gerileyişi bu seçimlerde de devam etmiş ve yüzde 13.69'luk oy kaybı ile gücü yüzde 36.74'ten yüzde 31.71'e gerilemiştir (Tablo 16).

9. 1969 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI:

12 Ekim 1969 tarihinde yapılan genel seçimlerde katılım oranı yüzde 64.35 olarak gerçekleşmiştir. 1965 genel seçimlerinde başlayan seçimlere katılım oranındaki düşüş, yaklaşık yüzde 9,7 oranında gerileme ile 1969 genel seçimlerinde de sürmüştür. Bağımsızlar dışında 8 partinin mecliste temsil edilebilme başarısı gösterdiği bu seçimler, Türk demokrasisinin gelişimi açısından önemli bir gösterge niteliğindedir.

1969 genel seçimlerinin galibi, hem aldığı oy oranı hem de çıkardığı milletvekili sayısı bakımından seçimlerden birinci çıkan Adalet Partisi'dir. Tablo 17 ve 18'de de görüldüğü gibi, bu seçimlerde AP, Türkiye genelinde oyların yüzde 27.37'sini alarak meclise 256 milletvekili ile girmiştir. Ne var ki AP 1969 seçimlerinde, milletvekili sayısını 240'tan 256'ya çıkarmış olsa da, bir önceki

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

seçimlere oranla yaklaşık yüzde 12 oranında oy kaybetmiştir. 1965 genel seçimlerinde olduğu gibi, bu seçimleri de ikinci sırada tamamlayan CHP de seçimlerde, AP'ye benzer bir performans sergilemiştir. Yüzde 1'in üzerinde oy kaybetmesine rağmen CHP de meclisteki milletvekili sayısını 9 kişi arttırmıştır.

Tablo 17: 1969 Genel Seçimlerinde, Partilerin Oy Dağılımı

	Partilere Göre Oy Dağılımı (%)	
	Partiler	Oy Oranı
1	AP	46.550
2	CHP	27.371
3	GP	6.579
4	BAĞ.	5.624
5	MP	3.224
6	MHP	3.028
7	BP	2.803
8	TİP	2.681
9	YTP	2.178
TOPLAM		100

http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=6

Tablo 18: 1969 Yılı Genel Seçimlerinde Milletvekillerinin Partilere Göre Dağılımı

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI
AP	256
CHP	143
GP	15
BAĞ.	13
BP	8
YTP	6
MP	6
TİP	2
MHP	1
TOPLAM	450

Öte yandan, 1965 seçimlerinde üçüncü sırada yer alan MP ise başarısını 1969 seçimlerinde sürdürmemiş ve yüzde 49'luk bir oy kaybı ile üçüncü sırayı Güven Partisi'ne kaptırmıştır. MP'nin 1965 seçimlerinde 31 olan milletvekili sayısı da, 6'ya düşmüştür. Güven Partisi, 12 Mayıs 1967'de, Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun genel başkanlığında kurulmuş olan sağ, hatta Akbulut'un (2006-a) da belirttiği gibi aşırı sağa temayüllü bir siyasi partidir. Yüzde 6.58 civarına oy alan GP meclise 15

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

milletvekili sokmaya başarmıştır. Seçimlerde en büyük yenilgiyi, hem milletvekili sayısı ve hem de oy oranı bakımından bir önceki seçimlerde dördüncü sırada yer alırken, bu seçimlerde aldığı yüzde 2,2'lik oy ile sonuncu sırada tamamlayan YTP almıştır.

17 Ekim 1966 tarihinde “ilerici, Atatürkçü ve reformist bir parti” nitelemesi ile kurulan ve yöneticileri tarafından “sol bir parti” olarak tanımlanan Birlik Partisi de, bu seçimlerde siyasi mücadele veren bir diğer önemli siyasi partidir. Anadolu inanç sisteminin en temel bileşenlerinden ve ayrılmaz unsurlarından birini oluşturan Alevi vatandaşların oylarını almayı hedeflediği de ileri sürülen (Akbulut, 2006-b) Birlik Partisi bu seçimlerde, yüzde 2,8 civarında oy almış ve 8 milletvekili çıkarmıştır. Bir diğer sol parti Türkiye İşçi Partisi ise, önceki genel seçimlerde kazandığı oy oranına yakın bir oranda oy elde etse de, meclise ancak 2 adet milletvekili sokabilmiştir.

Öte yandan Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi, 8-9 Şubat 1969'da yapılan kongrede adını, Milliyetçi Hareket Partisi olarak değiştirmiş ve genel başkanlığa Alparslan Türkeş seçilmiştir. MHP'nin ana felsefesi, “9 ışık” olarak bilinen “Milliyetçilik, Ahlakçılık, İlimcilik, Toplumculuk, Köycülük, Hürriyetçilik ve Şahsiyetçilik, Gelişmecilik ve Halkçılık, Endüstricilik ve Teknikçilik üzerine inşa edilmiştir. Antiemperyalist, barışçı, hürriyetçi, demokratik milliyetçilik ve karma ekonomi anlayışını ön plana çıkartan MHP (Akbulut, 2006-b), Alparslan Türkeş'in genel başkanlığında girdiği ilk genel seçimlerde yüzde 3.03 oranında oy almış ve 1 milletvekili çıkarmıştır.

Tablo 19: 1969 Yılı Genel Seçimlerinde Partilerin Milletvekili Sayısı ve Oy Dağılımı

	Türkiye Geneli	
	Partilere Göre Oy ve Milletvekili Dağılımı (%)	
	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
1969		
Sağ Partiler Toplamı	61.521	284
Sol Partiler Toplamı	32.855	153
Diğerleri	5.624	13
Toplam	100	450

Sol yelpazede 3 siyasi parti (CHP, TİP ve BP), sağ kanatta ise başta AP olmak üzere GP, MP, MHP ve YTP toplam 5 siyasi partinin meclise girmeyi başardığı bu seçimlerde, daha önceki seçimlerde olduğu gibi, üstünlük yine sağ yelpazenindir. Birlik Partisi'nin oyları ve kazandığı milletvekilleri de eklendiğinde, sol kanat toplam yüzde 32.855 oranında oy almış ve 153 milletvekili çıkarmıştır. Bu aritmetiksel veriler sol kanadın, 1960 ihtilali sonrasında girdiği gerileme sürecinin durduğu ve kısmi

Ali Arslan: *1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı*

---

bir toparlanma yaşamaya başladığı anlamına da gelmektedir. Buna karşın sağ kanat ise, yüzde 61.521 oy oranı ve 284 milletvekili ile kısmi bir güç kaybı yaşasa da, seçimlerden galip çıkmayı başarmıştır (Tablo 19).

10. 1973 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI:

12 Mart Askeri müdahalesi'nden sonra yapılan ilk seçimler olması bakımında Türk siyasi ve toplum hayatında önemli bir yeri olan 1973 genel seçimleri, 14 Ekim 1973 tarihinde yapılmış ve katılım, yüzde 66.82 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran, 1973 genel seçimlerinde halkın seçimlere ilgisinin oldukça düşük olduğunu göstermesinin yanı sıra, 1950'den 2006'ya yaşanan siyasi süreçte, karşılaşılan en düşük ikinci katılım oranı olması bakımından da anlamlıdır.

1973 genel seçimleri partiler bazında, Türk siyasi tarihi ve toplum hayatı bakımından oldukça önemli sonuçlar ortaya çıkarmıştır. CHP, 1950 yılında iktidarı DP'ye devretmesinden itibaren başlayana süreç içinde ikinci kez seçimleri ilk sırada tamamlamıştır. Hatırlanacağı gibi 1960 ihtilali sonrasında yapılan ilk genel seçimlerde de CHP birinci sırada ipi göğüslemişti. Tablo 20'de de görüldüğü gibi, yüzde 33.29 oranında oy alan CHP, oylarını 1969 seçimlerine kıyasla yüzde 23.86 oranına arttırarak 185 milletvekilliği kazanmıştır. Seçimlerde en büyük yenilgiyi ise AP almıştır. Bir önceki seçimlere oranla yüzde 35.94 civarında oy ve 107 milletvekilliği kaybeden AP, bu seçimlerde 149 milletvekili çıkarabilmiştir (Tablo 21).

AP'nin bu hızlı gerilemesinde en büyük rolü, AP'nin içinden çıkmış bir parti konumundaki Demokratik Parti oynamıştır. 1964 yılında yapıla AP kongresinde, muhafazakârların temsilcisi olarak kabul edilen Saadettin Bilgiç'e karşı, parti içindeki liberal kesimin temsilcisi olarak algılanan Süleyman Demirel'in açık farkla genel başkanlığı kazanması, muhafazakârlar da hoşnutsuzluk yaratmıştı. Bu hoşnutsuzluk takip eden yıllarda da devam etmiştir. AP'yi, Demokrat Parti'nin mirasına sahip çıkmamakla eleştiren, Saadettin Bilgiç'in başı çektiği 41 AP milletvekili, 1970 yılı bütçe görüşmelerinde bütçeye karşı oy kullanınca, Demirel hükümeti kendi milletvekillerince düşürülmüş oldu. Bu gelişmelerle ilişkili olarak AP'den ayrılan muhafazakâr grup, eski DP'li tanınmış isimlerin öncülüğünde 18 Aralık 1970'de Demokratik Parti'yi kurdu. 1973 genel seçimlerinde yüzde 12'ye yakın oy alan DP, meclise de 45 milletvekili sokmaya başardı. Bir diğer önemli sağ parti MHP ise kazandığı oy oranı bakımından, bir önceki seçimlerde elde ettiği altıncı sıradaki yerini korurken,

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

çıkardığı milletvekili sayısı bakımından yedinci sırada yer almıştır. Bununla birlikte, kazandığı milletvekili sayısını birden üçe çıkarmıştır.

Tablo 20: 1973 Genel Seçimlerinde, Partilerin Oy Dağılımı

	Partilere Göre Oy Dağılımı (%)	
	Partiler	Oy Oranı
1	CHP	33.293
2	AP	29.821
3	DP	11.894
4	MSP	11.803
5	CGP	5.263
6	MHP	3.378
7	BAĞ.	2.803
8	TBP	1.135
9	MP	0.582
TOPLAM		100

http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=7

Tablo 21: 1973 Yılı Genel Seçimlerinde Milletvekillerinin Partilere Göre Dağılımı

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI
CHP	185
AP	149
MSP	48
DP	45
CGP	13
BAĞ.	6
MHP	3
TBP	1
TOPLAM	450

1973 seçimleriyle Türkiye'nin siyasi yapısı içinde varlık göstermeye başlayan bir diğer siyasi oluşum da Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP)'dir. CHP'den ayrılan milletvekili ve senatörlerin kurdukları Milli Güven Partisi ile yine CHP'den ayrılan siyaset adamlarının 4 Eylül 1972'de kurdukları Cumhuriyetçi Parti'nin, 3 Mart 1973 tarihinde birleşmesi ile Cumhuriyetçi Güven Partisi doğmuştur. Ecevit'in 14 Mayıs 1972'de genel başkan seçilmesini takip eden süreçte, CHP içinde ortaya çıkan anlaşmazlık sonucu, Kemal Satır ve arkadaşları partiden ayrılarak Cumhuriyetçi Partiyi (CP) kurdular. Parti genel başkanlığına Kemal Satır getirildi. Kısa süre sonra da MGP ve CP, Cumhuriyetçi Güven Partisi

Ali Arslan: *1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı*

(CGP) adı altında birleşti. Parti genel başkanlığına Turan Feyzioğlu, genel başkan yardımcılığına da Kemal Satır seçildi. Ortanın soluna kayan CHP'yi, Atatürk çizgisinden uzaklaşmakla suçlayan CGP, Atatürk'ün sol yorumuna karşı sağ bir Atatürkçülük yorumu söylemi ile Türk siyaset hayatında yerini almıştır (Yayman, 2003-a). 1973 seçimlerinde yüzde 5.26 civarında oy alıp (Tablo 20), 13 milletvekili çıkarmıştır (Tablo 21). Bununla birlikte 12 Mart sürecinde Türk siyasi yaşamında, meclisteki sandalye sayısının çok ötesinde bir etki ve güce ulaşmıştır. Askeri müdahale döneminde, partiler üstü hükümete 8 bakan ile katılan CGP, 1975'te kurulan I. Milliyetçi Cephe hükümetinde de yer almıştır

Seçimlerde dikkat çeken bir başka siyasi parti de Milli Selamet Partisi (MSP)'dir. Daha önce DP, AP gibi merkez sağ partiler içinde örgütlenmeyi tercih eden İslamcı siyasal akım, 26 Ocak 1970'te Milli Nizam Partisi (MNP) adı altında Türk siyaset hayatının aktörleri arasına katıldı. 1969 seçimlerinde Konya'dan Bağımsız olarak parlamentoya giren Necmettin Erbakan ve 17 arkadaşı tarafından kurulan partinin genel başkanlığı görevini Necmettin Erbakan üstlendi (Belgenet, 2006-j). 20 Mayıs 1971'de de, Anayasa Mahkemesi tarafından, "laik devlet niteliğinin ve Atatürk devrimciliğinin korunması prensiplerine aykırı olduğu" gerekçesiyle kapatıldı.

Kapatılan Milli Nizam Partisi'nin (MNP) çizgisinde 11 Ekim 1972'de kurulan Milli Selamet Partisinin ilk genel başkanı Süleyman Arif Emre olmuştur. MSP'nin kuruluş çalışmaları içinde aktif olarak yer alan Erbakan, partiye resmen 1973 Mayıs ayında katıldı, 20 Ekim 1973'te de partinin genel başkanı oldu. MSP, 1973 genel seçimlerinde yüzde 11,8 oranında oy alarak 48 milletvekilliği kazandı. Toplum hayatının, dini temeller üzerinde düzenlenmesinden yana söylemiyle dikkat çeken bu parti, "Milli Görüş" düşüncesinin ikinci siyasi partisi olarak da nitelendirilebilir (Yayman, 2003-a).

1973 genel seçimlerinde, çok büyük oranlarda güç kaybeden iki siyasi parti ise MP ve BP'dir. Özellikle, MP'nin güç kaybın son derece çarpıcıdır. Bir önceki seçimlerde yüzde 3.22 oranında oy kazanıp, 6 milletvekili ile meclise girmeyi başaran MP, bu seçimlerde yaklaşık yüzde 455 oranında oy kaybetmiş meclisin dışında kalmıştır. Osman Bölükbaşı'nın, 1972 yılında genel başkanlıktan ayrılmasının bu gerilemede büyük payı olduğu söylenebilir. Daha önce yüzde 2,8 oranında oy ve 8 milletvekilliği kazanan Birlik Partisi de, 1973 seçimleri öncesinde adını Türkiye Birlik Partisi olarak değiştirmiş ve seçimlere Mustafa Timisi'nin genel başkanlığında katılmıştır. Seçimlerde yüzde 59,3 civarında güç kaybeden TBP, meclise ancak 1 milletvekili sokabilmiştir.

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

Tablo 22: 1973 Yılı Genel Seçimlerinde Partilerin Milletvekili Sayısı ve Oy Dağılımı

	Türkiye Geneli	
	Partilere Göre Oy ve Milletvekili Dağılımı (%)	
	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
1973		
Sağ Partiler Toplamı	62.8	258
Sol Partiler Toplamı	34.4	186
Diğerleri	2.8	6
Toplam	100	450

1973 genel seçimleri sonucunda yeniden şekillenen Türkiye'nin genel siyasi yapısı incelendiğine, seçimlerde sağ kanadın geleneksel üstünlüğünün değişmediği görülür (Tablo 22). Hatta sağ kanat bir önceki seçimlere oranla bu seçimlerde oy oranını, nispeten de olsa arttırmıştır. Bununla birlikte, sağ kanadın parlamentoya soktuğu toplam milletvekili sayısı incelendiğinde, sağ kanadın bu seçimlerde kan kaybettiği görülür. Sağ partilerin, 1969 seçimlerinde 284 olan milletvekili sayısı yüzde 9.15 oranında gerilemiş ve 258'e düşmüştür. Seçimlerin sonuçları, sol kanat açısından da, sağ kanadın elde ettiği sonuçlara benzerlik gösterir. Sağ kanat gibi, bağımsızlardan oy çalmasını başaran sol kanat da gücünü yüzde 4,7 arttırarak, meclisteki sandalye sayısını 153'ten 186'ya yükseltmiştir.

11. 1977 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI:

5 Haziran 1977 tarihinde yapılan 1977 genel seçimlerine katılım oranı yüzde 72.42 olarak gerçekleşmiştir. 1969 genel seçimlerinde, çok partili dönem bazında tarihi dip seviyesini gördükten sonra, yükselişe geçen seçimlere katılım oranındaki eğilim, 1977 genel seçimlerinde de sürmüştür. 1970'li yıllar, Türkiye'de seçmenlerin, Türk siyasi tarihinde az rastlanır derecede politize olduğu yıllardır. Merkez sağ ve merkez sol bu seçimlere, takip eden süreçte de Türkiye'nin siyasi yaşamına uzun yıllar yön verecek olan Süleyman Demirel ve Bülent Ecevit'in liderliğinde girmişlerdir. 1970'li yılların başından itibaren geniş halk kitleleri üzerinde etkili olmaya başlayan Ecevit faktörü, 1977 genel seçimlerinde etkisini göstermiş ve sonucun CHP lehine şekillenmesinde önemli rol oynamıştır.

1977 genel seçimlerinin sonuçları CHP açısından tarihi bir başarı niteliği taşır. Çünkü CHP bu seçimlerde, 1950 yılından 2006'ya yaklaşık 56 yıllık süreçte, Türk siyasi hayatında bir sol partinin aldığı en yüksek oy oranını elde etmiştir. CHP 1957 genel seçimlerinde yüzde 41.119 oy almasına rağmen seçimleri, yüzde 47.91 oranında oy alan DP'nin ardından ikinci olarak tamamlamıştı. Oysa 1977 genel seçimlerinde Ecevit'in CHP'si yüzde 41.394 gibi tarihi bir oy oranına ulaşmakla kalmamış,

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

en yakın rakibi konumundaki Demirel'in AP'sine yüzde 12.24 oranında fark atarak, seçimleri birinci sırada tamamlamıştır (Tablo 23). Kazanılan sandalye sayısı bakımından da CHP güç kazanmış ve Tablo 24'te de görüldüğü gibi, bu seçimlerde meclise 213 milletvekili sokmayı başarmıştır.

Öte yandan, siyasi renklerin netleşmeye ve siyasi yapıda taşların yerli yerine oturmaya başladığı bu seçimlerde, AP'nin de başarılı olduğu söylenebilir. AP seçim sonuçlarına göre ikinci olsa da, bir önceki seçimlerde yüzde 29.82 olan oy oranını yüzde 36.89'a yükseltmiştir. Bir başka ifadeyle bu oran, AP açısından yüzde 23,7'lik bir oy artışı demektir. Bu sonuçlar, Daha da önemlisi, Demokratik Parti ile Adalet Partisi arasında gerçekleşen “Demokrat Parti'nin gerçek mirasçısı olma” yarışında, kazananın AP olduğunu da teyit etmektedir. Bunun da ötesinde, merkez sağın lideri olarak da, Süleyman Demirel ismini tescil etmektedir.

Tablo 23: 1977 Genel Seçimlerinde, Partilerin Oy Dağılımı

	Partilere Göre Oy Dağılımı (%)	
	Partiler	Oy Oranı
1	CHP	41.394
2	AP	36.888
3	MSP	8.567
4	MHP	6.419
5	BAĞ.	2.493
6	CGP	1.873
7	DP	1.852
8	TBP	0.395
9	TİP	0.139
TOPLAM		100

http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=8

Tablo 24: 1977 Yılı Genel Seçimlerinde Milletvekillerinin Partilere Göre Dağılımı

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI
CHP	213
AP	189
MSP	24
MHP	16
BAĞ.	4
CGP	3
DP	1
TOPLAM	450

Ali Arslan: *1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı*

Partiler bazında, 1977 genel seçimlerinin mağlubu DP ve CGP'dir. Daha önce aldığı yüzde 11,9 oy ve 45 milletvekili ile 1970'li yılların başından itibaren Türk siyasi hayatındaki kilit partilerden biri konumuna ulaşan DP, bu seçimlerde tabanının neredeyse tamamını kaybederek oy oranını yüzde 1,9'a düşürmüş ve yalnızca bir milletvekili çıkarabilmiştir. Süleyman Demirel'in AP karşısında aldığı bu ağır yenilgi, DP'nin siyaseten sonunu hazırlamıştır.

Öte yandan 1977 genel seçimleri sonuçları, Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP) açısından da son derece önemlidir. 12 Mart döneminde Türk siyasi hayatında çok önemli roller üstlenen ve hükümet ortaklığı da yapan bu parti, bir önceki seçimlerde yüzde 5.27 oy alıp 13 milletvekilliği kazanarak, kendi açısından oldukça önemli bir başarı elde etmişti. 1977 genel seçimleri, yüzde 1,9 oranında oy alarak yalnızca 3 milletvekili çıkarabilmiştir. Bu dramatik düşüş, CGP açısından da tam bir hayal kırıklığı yaratmıştır.

Seçimlerde güç kaybeden bir diğer sağ parti ise MSP'dir. Gerçi bir önceki seçimleri dördüncü sırada tamamlamış olmasına rağmen, 1977 genel seçimlerinde üçüncü sıraya yükselmiş olmakla birlikte, oy oranları ve kazandığı sandalye sayıları incelendiğinde bu durum başarıdan ziyade başarısızlık anlamı taşımaktadır. Çünkü MSP, 1973 genel seçimlerinde yüzde 11,8 oy oranı ve 48 milletvekilliği kazanmış iken, bu seçimlerde kazandığı yüzde 8,6 oy oranı ile ancak 24 milletvekili çıkarabilmiştir.

1977 genel seçimlerinin “en başarılı partisi MHP'dir” demek, yanlış bir değerlendirme olmasa gerek. Önceki seçimlerde yüzde 3.38 oy oranı ile ancak 3 milletvekili çıkarabilen MHP, bu seçimlerde oyunu yaklaşık yüzde 90 civarında arttırmıştır. Kazandığı 16 milletvekili dikkate alındığında ise, MHP'nin bu seçimlerde meclisteki gücünün yüzde 433 civarında arttırmış olduğu gerçeği ortaya çıkar. Elde edilen bu başarı MHP'nin, daha önce MC hükümetlerinde bir başbakan yardımcısı ve üç bakanla yer almış olmayı, kendisi açısından bir fırsata çevirebildiğinin de açık kanıtıdır

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

Tablo 25: 1977 Yılı Genel Seçimlerinde Partilerin Milletvekili Sayısı ve Oy Dağılımı

	Türkiye Geneli	
	Partilere Göre Oy ve Milletvekili Dağılımı (%)	
	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
1977		
Sağ Partiler Toplamı	55.579	233
Sol Partiler Toplamı	41.928	213
Diğerleri	2.493	4
Toplam	100	450

Konu Türkiye'nin genel siyasi yapısı açısından değerlendirildiğinde, 1977 genel seçimlerinde sağ kanadın önemli bir güç kaybı içinde olduğu görülür. Türkiye'de sağ kanat, toplamda aldığı yüzde 54.99'luk oy ile en düşük seçmen desteğini, 1957 genel seçimlerinde elde etmişti. Türk siyasi tarihinde, 50 yılı aşkın süreç içinde sağ kanat en düşük ikinci seçmen desteğini, 1977 genel seçimlerinde elde etmiştir. Tablo 25'te de görüldüğü gibi, bu seçimlerde yüzde 55.58 oranında topla oy alan sağ partiler, 233 milletvekilliği kazanmıştır. Oysa bu kanat bir önceki seçimlerde toplam yüzde 62,8 civarında oy alarak, meclisteki 450 sandalyenin 258'ini kazanmıştı. Özetle 1977 genel seçimleri ayrıntılı olarak incelendiğinde, CHP'nin ve sol kanadın tarihi zaferi ve sağ kanadın elde ettiği bütün bu sonuçlara rağmen, Türkiye'nin siyasi yapısındaki sağ siyaset geleneği zayıflamış olsa da, dominantlığının değişmediği görülür.

12. GENEL SEÇİM SONUÇLARI TEMELİNDE TÜRKİYE'NİN SİYASİ YAPISININ, GENEL BİR DEĞERLENDİRMESİ VE SONUÇ

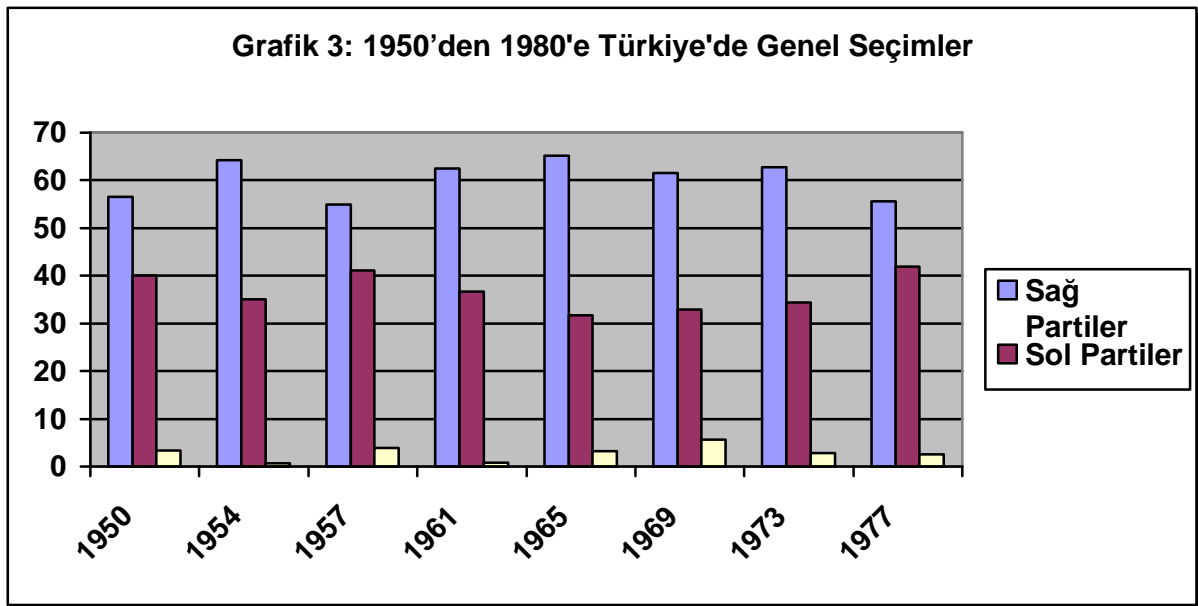
Türkiye, coğrafi açıdan olduğu kadar sosyal ve politik açıdan da dünyanın en önemli bölgesinde yer almaktadır. Coğrafi açıdan Orta Asya, Kafkasya, Balkanlar ve Ortadoğu'nun tam ortasında yer alan Anadolu yarımadası aynı zamanda, Batı ve Doğu medeniyetlerinin ve hayat anlayışlarının da kesişim noktası olma özelliğine sahiptir. Bu özelliği ise O'nun, dünya üzerindeki yerini daha belirgin kılmakta ve önemini daha da arttırmaktadır.

Modern Türk toplumu, Mustafa Kemal Atatürk'ün Önderliğinde gerçekleştirilen Türk Devrimleri'nin bir ürünüdür. 1920 yılında, parlamenter demokrasi ile tanışan Türk halkı, 1946 da çok partili demokratik yaşamla tanışmıştır. Çok partili demokrasinin, ilk gerçek uygulaması ise 1950 genel seçimleri ile hayata geçirilmiştir. Toplumsal modernleşmenin temelini oluşturan siyasi modernleşme alanında Türk toplumu, yaklaşık yarım asırlık bir süreç içinde, siyasi yapısını çağın gereklerine uydurmak konusunda, çok önemli başarılar imza atmıştır.

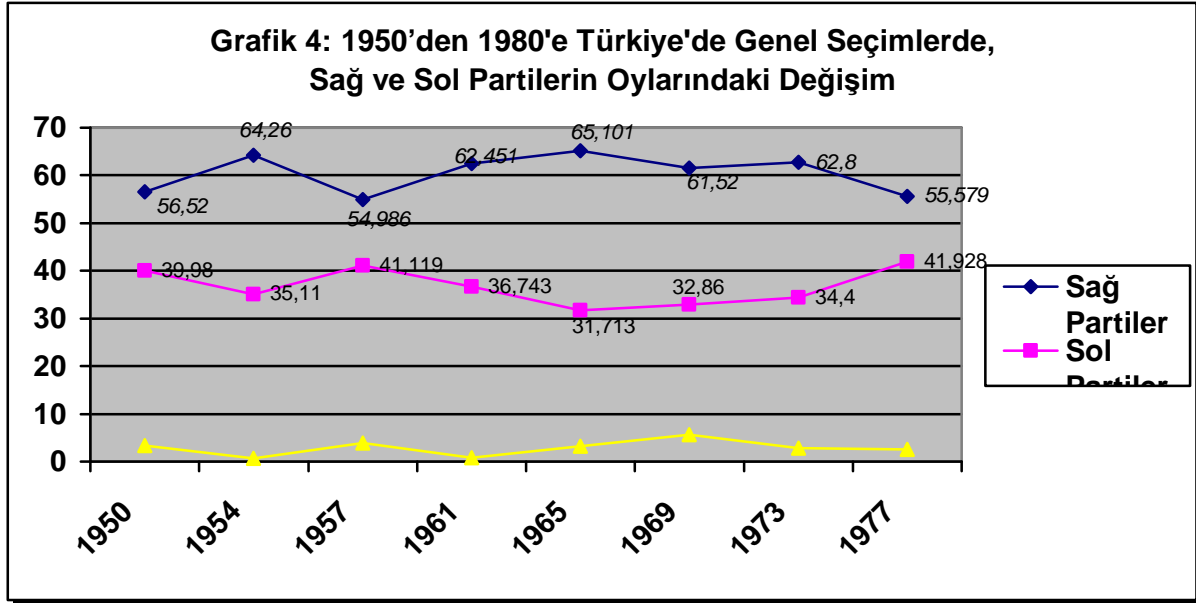

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

Araştırmada, böylesi hızlı bir siyasi evrimleşme süreci (Arslan, 2005-b) yaşayan modern Türk toplumunun siyasi yapısı araştırıldı. Yapısal-işlevselci perspektiften hareketle, siyaset sosyolojisinin yöntem ve teknikleri kullanılarak, seçilen 30 yıllık süreç içinde gerçekleştirilen 8 genel seçimin sonuçları incelenerek, Türkiye'de siyasi erkin oluşumu, şekillenışı, işleyiş ve değişim düzenliliklerinin araştırıldı. Konu ile ilgili bir önceki çalışmada (Arslan, 2006-a), genel seçim sonuçları temelinde, 1980-2007 yıllarını kapsayan süreç araştırılmış ve çalışma IV. Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi'ne bildiri olarak sunulmuştu. Yine aynı çalışma, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi'nin 3. cilt, 2. sayısında da, makale olarak yayınlanmıştır. Kaleme alınan bu çalışma ise, 1950-1980 yıllarını kapsamaktadır. Böylece 1950-2007 yıllarını kapsayan süreç tamamlanmış ve okurlara, 1950'den günümüze, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı ile ilgili bütüncül ve sistematik bir bilgi sunulmuş olacaktır. Böyle bir çalışmanın, 2007 genel seçimleri öncesinde gerçekleştirilmiş olması, konuya ilgi duyan okuyucu ve araştırmacıların, Türk toplumunun çok partili dönemde yaşadığı siyasi değişimi daha kolay anlamalarına ve analiz edebilmelerine yardımcı olacaktır.

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

Grafik 3 ve 4 dikkatli bir şekilde incelendiğinde, incelenen 30 yıllık süreç içinde Türk toplumunun siyasi yapısında, sağ siyaset kültürünün egemen olduğu açıkça görülür. 1950'li yıllarda sağ partilerin toplam oy oranı ortalama yüzde 58 civarında seyrederken, 1960'lı yıllarda bu oran yüzde 63'ü aşmıştır. 1970'li yıllarda ise sağ partilerin toplam oylarında, 1960'lı yıllara oranla kısmi bir düşüş gözlemlenir ve sağ kanadın bu yıllardaki oy oranı yüzde 59,2 civarında gerçekleşir. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'ni takip eden süreçte ise sağ kanat çok hızlı bir toparlanma sürecine girer (Arslan, 2006-b): Darbeyi takip eden ilk genel seçimlerde sağ partilerin toplam oy oranları yüzde 23,1'lik bir sıçrama kaydederek, yüzde 55,58'den, yüzde 68,41'e yükselmiştir. 1980'li yıllar genelinde ise Türk sağının oy ortalaması yüzde 67,39 civarında seyrederek.

Öte yandan sol kanat ise inişli çıkışlı bir görünüm sergiler. Bununla birlikte sol kanadın genel seçimlerde ulaştığı güç her zaman sağ kanadın çok gerisinde kalmıştır. Sol partiler, incelenen süreçte en yüksek temsil gücünü, yüzde 41,93'lük oy oranı ile 1977 genel seçimlerinde elde etmiştir. 1965 genel seçimleri ile başlayıp 12 Eylül darbesi ile sonuçlanan süreçte sol oylar sürekli bir yükseliş içinde olmuş ve solun toplam oy oranı yüzde 31'lerden, yüzde 41'lere yükselmiştir. Darbe sonrası ilk genel seçimlerde ise sol kanat seçmen desteğini yüzde 27,36 oranında kaybetmiştir. 2002 genel seçimlerinde, çok partili dönemin en düşük seviyesi olan 22,47'e düşmüştür (Arslan, 2006-b). On yıllık dönemler bazında değerlendirildiğinde 1950'li yıllarda sol kanada seçmen desteği yüzde 38,74 civarında iken, 1960'lı yıllarda yüzde 33,7'e düşmüştür. 1970'li yıllarda sol kanat bir toparlanma süreci yaşamış ve toplam gücünü 38,17'e yükseltmiştir. 1980'li yıllarda ise Türk solu ciddi bir kan

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

kaybı yaşamış ve oy ortalaması yüzde 31.87'e gerilemiştir. 2000'li yıllarda ise, Türk toplumunun sol partilere verdiği destek en düşük düzeye inmiştir.

KAYNAKÇA:

- AHMAD, F.** (1993), *The Making of Modern Turkey*, London: Routledge.
- AKBULUT, Ö.** (2006-a), *Seçim Sonuçlarının Değerlendirmesi 1963 Yılı Raporu*, TODAİE-YERELNET, 05.03.2006 http://www.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1963.php
- AKBULUT, Ö.** (2006-b), *Seçim Sonuçlarının Değerlendirmesi 1968 Yılı Raporu*, TODAİE-YERELNET, 05.03.2006, http://www.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1968.php
- AKSOY, M.** (2000), *Sosyoloji ve Sosyal Bilimlere Giriş*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- ALBAYRAK M.** (2004), *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti*, Phoenix Yayınları, Ankara.
- ALTUNIŞIK R.** (vd.) (2004), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı)*, Sakarya Kitabevi, Sakarya.
- ARSLAN, A.** (2006-a), "12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesi Sonrasında Günümüze Türkiye'nin Siyasi Yapısı", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Sosyoloji, Cilt: 3, Sayı: 2, Yıl: 2006, <http://www.insanbilimleri.com/ojs/index.php/uib/article/view/39/48>, 22.01.2007,
- ARSLAN, A.** (2006), "Beyşehir'in Siyasi Yapısı, Konya İli Türkiye'nin Siyasi Yapısı İçindeki Yeri", *Akademik Bakış, Kırgızistan Türk Dünyası Celalabad İşletme Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 9, Yıl: 2006 ss. 164-177.
- ARSLAN, A.** (2005-a), *Tek Partili Dönem Ve Çok Partili Dönem Türk Siyasi Elitlerinin Toplumsal Profillerinin Karşılaştırmalı İncelemesi*, "İş-Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, cilt: 7, Sayı: 1, 8.3.2005, http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=240
- ARSLAN, A.** (2005-b), "The Evaluation Of Parliamentary Democracy In Turkey And Turkish Political Elites". *Historia Actual On-Line*, (Contemporary History Association – Asociacion De Historia Actual) v. 3, n. 6, y. 2005, Spain (Revista Electrónica «Historia Actual On-Line», Año III, N° 6, Invierno 2005), 08.03.2005 <http://www.hapress.com/abst.php?a=n06a10>
- ARSLAN, A.** (2005-c), "1995'ten Günümüze Türk Siyasi Elitlerinin Sosyolojik Analizi", III. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, Kırgızistan Celalabad Kommersiyaluk Enstitüsü – Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabad-Kırgızistan, 5-9 Haziran 2005.
- ARSLAN, A.** (2004), *Türk İktidar Seçkinleri, Kırgızistan Kommersiyaluk Enstitüsü, Akademik Bakış, Türk Dünyası Celalabad İşletme Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 3, ss. 1-9, Kırgızistan, http://www.tdcif.org/a_view.php?pg=arc_view&ex=13
- ARSLAN, A.** (2003-a), *Eşitsizliğin Teorik Temelleri: Elit Teorisi*, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 2003-2, ss. 115-135, Kocaeli.
- ARSLAN, A.** (2003-b), *Türkiye'nin Siyasi ve Toplumsal Değişme Sürecinde Ordu ve Türk Askeri Elitleri*, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi (Journal of Sociological Research)*, Cilt: 6, Sayı: 1, Bahar 2003, ss. 5-28, Ankara.
- AYATA A.** (1992), *Cumhuriyet Halk Partisi: Örgüt ve İdeoloji*, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- AZPURU D.** (2005), *The General Elections in Guatemala, December 2003*, *Electoral Studies*, Volume: 24, Pp. 143-149.

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

- BACHRACH, P. & Baratz, M.**, (1962), *Two Faces of Power*, *American Political Science Review*, Vol. 56.
- BAYRAMOĞLU, S.** (2006-a), *Seçim Sonuçlarının Değerlendirmesi 1994 Yılı Raporu*, **YERELNET**, 01.03.2006 http://www.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1994.php
- BAYRAMOĞLU, S.** (2006-b), *Seçim Sonuçlarının Değerlendirmesi 1999 Yılı Raporu*, **YERELNET**, 16.02.2006, http://www.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1999.php
- BELGENET**, (2006-a), *1973 Genel Seçim Sonuçları*, 2.02.2006, http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=7
- BELGENET**, (2006-b), *1973 Genel Seçim Sonuçları*, 2.02.2006, http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=7&il_id=476
- BELGENET**, (2006-c), *1977 Genel Seçim Sonuçları*, 2.02.2006, http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=8
- BELGENET**, (2006-d), *1983 Genel Seçim Sonuçları*, 2.02.2006, http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=9
- BELGENET**, (2006-e), *1987 Genel Seçim Sonuçları*, 2.02.2006, http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=10
- BELGENET**, (2006-f), *1991 Genel Seçim Sonuçları*, 2.02.2006, http://www.belgenet.net/ayrinti.php?il_id=201&ilce_id=2385&yil_id=11&sonuc_getir=TRUE&x=45&y=12
- BELGENET**, (2006-g), *1995 Genel Seçim Sonuçları*, 2.02.2006, http://www.yerelnet.org.tr/secimler/il_secim.php?ilid=42&yil=1994&bbb=4389#baskan
- BELGENET**, (2006-h), *1999 Genel Seçim Sonuçları*, 2.02.2006, http://www.yerelnet.org.tr/secimler/il_secim.php?ilid=42&yil=1999&bbb=4747#baskan
- BELGENET**, (2006-i), *1999 Genel Seçim Sonuçları*, 2.02.2006, http://www.yerelnet.org.tr/secimler/il_secim.php?ilid=42&yil=2004&bbb=4747#baskan
- BELGENET**, (2006-j), "Olaylar, Belgeler: Milli Nizam Partisi ve Milli Görüş Hareketi", 16.04.2006, <http://www.belgenet.com/parti/mnp.html>
- BULMER, M.** (1994), *Sociological Research Methods*, London: Macmillan.
- BÜYÜK LAROUSSE**, *Sözlük ve Ansiklopedisi*, Cilt: 3, Ss. 1599-1600, İstanbul: Interpress.
- COLOMER J.M.** (2005), *The Genral Election in Spain, March 2003*, *Electoral Studies*, Volume: 24, Pp. 149-153.
- COULSON, A.** (2004), *Local Politics, Central Power: The Future of Representative Local Government in England*, *Local Government Studies*, Volume: 30, No: 4, Pp. 467-480.
- ÇEÇEN, A.** (2000), *İnsan Hakları*, Ankara: Savaş Yayınevi.
- DAHL, R.** (1961), *Who Governs?*, New Haven: Yale UP.
- DARDANELLİ, P.** (2005), *The Parliamentary & Executive Elections in Switzerland 2003*, *Electoral Studies*, Volume: 24, Pp. 124-129.
- DUVERGER, M.** (1993), *Siyasi partiler*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- FREY, F.** (1965), *The Turkish Political Elite*, Massachusetts: MIT Press.
- GILBERT, N.** (1994), *Researching Social Life*, London: Sage.
- GAME, C.** (2004), *Local Elections in Britain*, *Local Government Studies*, Volume: 30, No: 2, Pp. 276-280.
- GREEN, D.P.** (vd), (2003), *Getting Out the Vote in Local Election: Results from Six Door-to-Door Canvassing Experiments*, *The Journal of Politics*, Volume: 65, No: 4, Pp. 1083-1096.
- GLASGOW, M.** (2005), *Voting Behavior and the Electoral Context of Government Formation*, *Elsevier Electoral Studies*, Volume: 24, Pp. 245-264.
- GOLDER, G. & Michael Alvarez** (2005), *Democratic Electoral Systems Around the World*, *Elsevier Electoral Studies*, Volume: 24, Pp. 103-121.
- GÜVENÇ, B.** (vd.) (1993), *Türk-İslam Sentezi*, İstanbul: Sarmal.

Ali Arslan: 1950'den 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı

- JONES, S.** (2005), *Presidential and Parliamentary Elections in Georgia, 2004*, *Electoral Studies*, Volume: 24, Pp. 303-311.
- KIRÇAK, C.** (1993), *Türkiye'de Gericiilik 1950-1990*, Ankara: İmge.
- KIŞLALI, A.T.** (1994,) *Kemalizm, Laiklik ve Demokrasi*, Ankara: İmge.
- KİLİ, S.** (1976), *Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler 1960-1975*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- LeDUC, L.** (2005), *The Federal Election in Canada*, *Electoral Studies*, Volume: 24, Pp. 338-343.
- RALLINGS, C.** (vd.), (2005), *Trends in Local Elections in Britain, 1975-2003*, *Local Government Studies*, Volume: 31, No: 4, Pp. 393-413.
- RYBAR, M.** (2005), *The Presidential Election in Slovakia, April 2004*, *Electoral Studies*, Volume: 24, Pp. 333-338.
- SAGAS, E.** (2005), *The 2004 Presidential Election in the Dominican Republic*, *Electoral Studies*, Volume: 24, Pp. 156-160.
- SCHAAP, R.D.** (2005), *The House of Representatives' Election in Japan, November 2003*, *Electoral Studies*, Volume: 24, Pp. 136-140.
- SULLIVAN, M.** (2005), *The Legislative Elections in Indonesia, April 2004*, *Electoral Studies*, Volume: 24, Pp. 326-332.
- ŞENER, M.** (2006), *TODAİE Seçim Sonuçları Değerlendirmesi 1984 Yılı Raporu*, *YerelNET*, 28.02.06 http://www.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1984.php
- ŞENER, M.** (2006-b), *TODAİE Seçim Sonuçları Değerlendirmesi 1989 Yılı Raporu*, http://www.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1989.php
- TALANG, C.** (2003), *The Parliamentary Election in Cambodia, July 2003*, *Electoral Studies*, Volume: 24, Pp. 130-135.
- TEZİÇ, E.** (1976), *Siyasi partiler : 100 soruda*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- TODAİE,** 2006-a, *Konya İli 2004 Yılı Yerel Seçim Sonuçları*, *YerelNET*, 26.12.05, http://www.yerelnet.org.tr/secimler/il_secim.php?ilid=42&yil=2004&bbb=4747#baskan
- WONG, C.** (2005), *The Federal and State Elections in Malaysia, November 2003*, *Electoral Studies*, Volume: 24, Pp. 311-315.
- YUVAL, F. & Herne Kaisa** (2005), *Sophisticated Behavior Under Majoritarian and Non-Majoritarian Voting Procedures*, *Political Behavior*, Volume: 27, Number: 3, Pp. 217-237.
- YAYMAN, H.** (2006-a), *TODAİE Seçim Sonuçları Değerlendirmesi 1973 Yılı Raporu*, *YerelNET*, 26.02.06 http://www.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1973.php
- YAYMAN, H.** (2006-b), *TODAİE Seçim Sonuçları Değerlendirmesi 1977 Yılı Raporu*, *YerelNET*, 26.02.06, http://www.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1977.php